

HIIDENVEDEN KUNNOSTUKSEN HANKESUUNNITELMA 2016–2021

1 JOHDANTO

Vesistöt luonnehtivat Länsi-Uudenmaan yleistä maisemaa ja ovat merkittävässä osassa alueen luontoarvoja. Karjaanjoen vesistö on Uudenmaan suurin vesistö ja Hiidenvesi sen, ja koko Uudenmaan, toiseksi suurin järvi ja keskeinen virkistysalue. Hiidenveden laaja valuma-alue (935 km²) kerää vetensä Lopen, Karkkilan, Vihdin ja Lohjan kuntien alueelta. Järvi on muodoltaan epäsäännöllinen koostuen useasta vesialtaasta, jotka poikkeavat paljon toisistaan sekä perusominaisuuksiltaan että vedenlaadun suhteen.

Hiidenveden ekologinen tila on luokiteltu tyydyttäväksi. Valuma-alueelta Hiidenvedeen kohdistuva kuormitus on yli kaksinkertainen vesistön sietokykyyn nähden. Ylisuuri kuormitus on aiheuttanut vesistön rehevöitymisen. Rehevöityminen ilmenee runsaina sinileväesiintyminä, syvänteiden happikatona, rantojen umpeenkasvuna ja kalaston muuttumisena.

Vesipuidedirektiivi edellyttää vesistöjen saattamista hyvään tilaan. Hiidenveden tila ei parane itseksensä ja järvi kuormittaa merkittävästi myös alapuoleista Karjaanjoen vesistöä. Muuttuva maankäyttö ja ilmastomuutos tuovat mukanaan lisähaasteita. Ilman merkittävää panostusta talvisadannan lisääntyessä ja kasvavien valumien tuodessa lisäkuormitusta järven kunnon voidaan arvioida edelleen heikkenevän.

Hiidenveden vesistön tilan parantaminen edellyttää määrätietoista ja suunnitelmallista kunnostustyötä vuosikymmenten ajan. Hiidenveden vesistöä on kunnostettu 1990-luvulta lähtien ja viime vuosina pääpainopiste on ollut valuma-alueelle suunnatuissa toimissa. Raskaan hajakuormituksen vuoksi Hiidenvedellä on oleellista kohdistaa kunnostustoimia edelleen erityisesti valuma-alueelle, josta veden tilaa heikentävä ravinteet ja kiintoaineet ovat peräisin.

Tämä Hiidenveden kunnostuksen hankesuunnitelma vuosille 2016–2021 on laadittu ottaen huomioon käytössä olevat resurssit vesien tilan parantamiseen. Hiidenveden kunnostus – hanke on itsenäinen osa Lohikalat Karjaanjokeen – vesistövisiota 2021, jonka päämäärinä ovat Karjaanjoen vesistön hyvä ekologinen tila, raakkujen ja lohikalajien luontaisen elinkierron turvaaminen ja vesistön virkistyskäyttämömahdollisuuksien parantaminen. Vesistövisio on kuvaus koko vesistöalueella tarvittavista hoito- ja kunnostustoimenpiteistä sekä niiden toteuttamisen edellyttämistä pitkäjänteisistä rahoitukseen, työn koordinointiin, verkostoitumiseen ja viestintään liittyvistä tukitoimista.

Tässä Hiidenveden kunnostuksen hankesuunnitelmassa esitetään yleisellä tasolla ne toimenpiteet, joihin kunnostushankkeen käytössä olevat resurssit suunnataan. Tämän hankesuunnitelman pohjalta laaditaan yksityiskohtaisemmat vuosittaiset toimintasuunnitelmat ja budjetit.

HIIDENVEDEN KUNNOSTUKSEN HANKESUUNNITELMA 2016–2021

2 VISIO JA STRATEGISET PÄÄMÄÄRÄT

Hiidenveden kunnostushankkeen pitkän tähtäimen tavoitteena on:

”Hiidenvesi valuma-alueineen on hyvässä ekologisessa tilassa ja veden laadun parantamisen myötä vesistö tarjoaa monipuolisia ja laadukkaita virkistytymismahdollisuuksia”

Tavoitetilan saavuttamiseksi asetetaan seuraavat strategiset päämäärät:

2.1 PITKÄJÄNTEINEN TOIMINTA JA LISÄRESURSSIEN HANKINTA

- Rahoittajat ja toimijat sitoutuvat vesien tilan parantamistyöhön pitkäjänteisesti
- Pysyvällä perusrahoituksella turvataan verkoston ylläpito
- Lisärahoitusta ja -resursseja sekä uusia toimintamalleja hankitaan yhteistyöhankkeiden kautta
- Osaamista ja hankkeista kertyviä kokemuksia jaetaan alueellisen verkoston kautta

2.2 VESISTÖN VEDEN LAADUN JA VIRKISTYSKÄYTTÖMAHDOLLISUUKSIEN PARANTAMINEN

- Hiidenveden ja sen valuma-alueen vesistöjen kiintoaine- ja ravinnekuormitus vähenee
- Veden laatu ja vesistön ekologinen tila paranevat
- Vesistöissä ja ranta-alueilla elää, lisääntyy ja viihtyy monipuolinen eliöstö
- Vesistön virkistyskäyttömahdollisuudet paranevat

2.3 SEURANNASTA JA KARTOITUKSESTA TIETOA KUNNOSTUSTYÖHÖN

- Seurannasta ja kartoituksesta saadaan kunnostuksen tarvitsemat lähtötiedot
- Kunnostustyön vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla ekosysteemissä tapahtuvia muutoksia
- Vaikuttavuuden arviointi ohjaa ja suuntaa kunnostustyötä

2.4 AKTIIVINEN TIEDOTTAMINEN JA VERKOSTOYHTEISTYÖ

- Toiminnasta ja tuloksista tiedotetaan aktiivisesti
- Luodaan alueelliset verkostot ja kaikki vesiensuojelun toimijat ja alan asiantuntijat otetaan mukaan kunnostustyöhön
- Foorumeilla kartoitetaan alueen sidosryhmien näkemykset ja tarpeet

2.5 AMMATTIMAINEN KOORDINOINTI JA YHTEISTYÖ ALAN ASIAANTUNTIJOIDEN KANSSA

- Alueen omat asiantuntijat koordinoivat toimia ammattimaisesti (LUVY)
- Eriyisosaamista hankitaan osin ostopalveluina ja kehittämissyhteistyötä tehdään muiden alan toimijoiden kanssa

HIIDENVEDEN KUNNOSTUKSEN HANKESUUNNITELMA 2016–2021**3 TOIMENPITEET KAUDELLA 2016–2021****3.1 PITKÄJÄNTEINEN TOIMINTA JA LISÄRESURSSIEN HANKINTA**

Hiidenveden vesistöissä ja sen valuma-alueella erityisesti hajakuormituksen vähentämisen tarve on valtava suhteutettuna vesien tilan parantamiseen käytössä oleviin resursseihin. Yleisen yhteiskuntarakenteen muutoksen myötä (väkimäärän kasvu, jätevedet, väkilannoitteet, metsätalous) vesistöjen rehevöityminen kiihtyi 1950-luvulla; sekä pistemäinen että hajakuormitus ovat aiheuttaneet vesistön tilan merkittävää heikkenemistä vuosikymmenten kuluessa. Suunnanmuutos ja vesistön hyvän ekologisen tilan saavuttaminen edellyttää vähintään yhtä pitkää määrätietoista kunnostustyötä. Tulosten saavuttaminen ja saavutettujen tavoitteiden ylläpito vaatii sitoutumista pitkäjänteiseen toimintaan. Keskeisessä roolissa tässä työssä ovat kunnat, joiden on sitouduttava tarjoamaan kunnostustyössä vaadittava perusrahoitus, sekä alueen toimijat, jotka pyrkivät lisäämään käytettävissä olevia resursseja hankkimalla ulkopuolista rahoitusta ja rahoittajia (mm. EU-rahoitus, valtionrahoitus, yksityinen rahoitus).

3.1.1 Pitkäjänteinen toiminta

Hiidenveden tilaa ei saada parannettua ilman merkittävää ja pitkäjänteistä alueen kuntien tarjoamaa perusrahoitusta. Alueella haetaan vesistön tilan parantamiseen hankerahoitusta eri rahoituslähteistä. Hankerahoituksen hakeminen edellyttää kuitenkin panostamista hankkeiden valmistelutyöhön, ja hankerahoituksen saaminen edellyttää omarahoitusta. Ilman varmuutta omarahoituksesta hankehakemuksia ei voida tehdä. Toisaalta, pysyvä rahoituspanos mahdollistaa jatkuvat haut tukemaan alueella tehtävää monipuolista vesien-suojelutyötä.

Alueen kunnille esitetään pitkäjänteisen kunnostustoiminnan ja hankerahoitushakujen mahdollistamiseksi sitoutumista seuraavan kuuden vuoden hankkeeseen, vuosille 2016–2021.

3.1.2 Lisäresurssien hankinta

Kunnostushankkeen koordinaattori valmistelee aktiivisesti rahoitushakuja sekä hakeutuu aktiivisesti yhteistyöhön muiden kansallisten ja kansainvälisten hankkeiden kanssa saadakseen Hiidenveden alueelle lisärahoitusta tai -tutkimusta. Verkostojen kautta kerätään myös tietoa uusimmista keinoista vesistöjen kunnostamiseksi.

Lisärahoitus:

- Hiidenveden kunnostus -hanke on saanut ympäristöministeriöltä lisärahoitusta raakkujen ja lohikalajien elinympäristön parantaminen Hiidenveden alueella, 300 000 € (2015–2017) (50 % omavastuuosuudella)

Yhteistyöhankkeet:

- Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry on mukana Metsähallituksen koordinoimassa Life IP Freshabit EU-hankkeessa (kesto 1.1.2016 - 31.12.2021, rahoitusosuus 1,33M€). Karjaanjoen vesistö -aluehankkeen keskeisenä aiheena on Suomen eteläisimmän jokihelmisimpukkapopulaation I. raakun pelastaminen. Lisääntyäkseen raaku tarvitsee lohikalaja ja hyväkuntoisen elinympäristön. Hankkeen keskeisiä toimenpiteitä ovat siten vedenlaadun parantaminen, elinympäristökunnostukset, kalateiden rakentaminen ja lohikalakantojen palauttaminen. Nämä toimenpiteet mahdollistavat lohikalajien palautumisen myös Karjaanjoen latvavesiin.
- Village Waters -hanke, jossa myös Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry on mukana, sai myönteisen rahoituspäätöksen 20.11.2015. Hankkeen ideana on tuottaa keinoja, joilla mm. pienet kylät tai haja-asutusalueet pystyisivät käsittelemään jätevedet tehokkaammin.

HIIDENVEDEN KUNNOSTUKSEN HANKESUUNNITELMA 2016–2021

- Länsi-Uudenmaan vesistökuunnostusverkosto. Hiidenveden valuma-alue on laaja ja vesiensuojelussa tarvitaan yhteistä panostusta. Pienten paikallisten toimijoiden panos on oleellisessa roolissa alueellisen ja valtakunnallisen tavoitteen – vesien hyvän tilan – saavuttamiseksi. Länsi-Uudenmaan vesistökuunnostusverkosto -hankkeen tavoitteena on alueella aktiivisesti vesiensuojelun ja -kuunnostuksen parissa työskentelevien paikallisten yhdistysten, järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden työn tukeminen. Yhdistys sai ELY-keskukselta noin 8.000 € vesistökuunnostusverkosto -hankehakemuksen valmisteluun 50 % omarahoituksella ja on loppuvuodesta 2015 hakemassa Ykkösakselin rahoitusta varsinaiselle toteutumishankkeelle.

3.2 VESISTÖN VEDEN LAADUN JA VIRKISTYSKÄYTTÖMAHDOLLISUUKSIEN PARANTAMINEN

Veden laatu on avainasemassa Hiidenveden vesistön ihmiselle tarjoamien käyttömahdollisuuksien suhteen. Juoma- ja uimavesi, kalastus ja metsästys, sekä muut virkistäytymismahdollisuudet kuten esimerkiksi melonta, retkeily ovat kaikki sidoksissa veden laatuun. Veden laadun parantamisen kannalta ulkoisen kuormituksen väheneminen on avainasemassa. Hanke suuntaa vuosina 2016–2021 pääosan resursseistaan seuraaviin toimenpiteisiin:

3.2.1 Kosteikkojen rakentaminen

Rakennetut ja kunnostetut kosteikot ovat vesistön ulkoisen kuormituksen vähenemisen kannalta avainasemassa, sillä ne puhdistavat valumavesiä sitoen ja laskeuttaen ravinteita sekä kiintoainetta. Kosteikot myös hidastavat veden kulkua ja näin edistävät hulevesien hallintaa ja tulvasuojelua. Kosteikot ovat virkistysalueita esimerkiksi lintuharrastajille ja metsästäjille, mutta veden laadun parantumisen kautta ne parantavat myös kalastoa. Kosteikot voivat myös monipuolistaa maisemaa ja jopa nostaa kiinteistöjen arvoa. Hankekaudella 2012-2015 on valmisteltu useita merkittäviä kosteikkokohteita, jotka odottavat toteutustaan tulevilla hankekaudella. Uusien kosteikkojen osalta painotetaan raakkujen ja lohikalojen lisääntymis- ja kasvualueiden valuma-alueiden kunnostusta niiden elinkierron turvaamiseksi.

3.2.2 Maatalouden toimijoiden ja yrittäjien neuvonta

Hiidenveden valuma-alueen fosforikuormituksesta 70 % aiheutuu maatalouden kuormituksesta. Kuormituslähde on merkittävä Hiidenveden kunnostuksen kannalta. Hanke edistää vesiensuojelua lisäämällä tietoisuutta eri vesiensuojelutoimenpiteistä joilla tähdätään ensisijaisesti ravinnekuormituksen syntymisen ehkäisyyn. Neuvonnan tavoitteena on myös ravinteiden käytön tehostaminen, mikä tuo kustannussäästöjä maanviljelijälle.

Hanke toteuttaa maatalous-aiheista ympäristöneuvontaa järjestämällä yleisötilaisuuksia, joihin hankitaan ulkopuolisia asiantuntijoita. Yleisötilaisuuksia pyritään järjestämään yhteistyössä muiden vesiensuojelussa toimivien tahojen kanssa.

3.2.3 Haja-asutuksen jätevesineuvonta

Hoito- ja kunnostussuunnitelmassa esitetyn mukaisesti ulkoista kuormitusta voidaan merkittävästi vähentää haja-asutuksen jätevesien paremmalla käsittelyllä. Hankkeessa annetaan haja-asutuksen jätevesineuvontaa valuma-alueella olevien kiinteistöjen omistajille kuormituksen vähentämiseksi.

3.2.4 Muita toimenpiteitä

Vesistön veden laadun ja virkistyskäyttömahdollisuuksien parantamiseksi tehtäviä muita toimenpiteitä (esim. niitot, ruoppaukset, hoitokalastus) tehdään resurssien salliessa ja asiantuntijoiden suosituksia kuunnellen. Vesiensuojelutoimenpiteitä, vedenlaadun paranemista sekä virkistyskäyttömahdollisuuksia voidaan edistää

HIIDENVEDEN KUNNOSTUKSEN HANKESUUNNITELMA 2016–2021

paitsi suoraan myös epäsuorasti Hiidenveden eri käyttäjäryhmiä osallistavalla toiminnalla. Muiden toimenpiteiden toteuttamista pyritään tekemään ulkopuolisella lisärahoituksella rahoitettavilla hankkeilla, joihin Hiidenveden kunnostus -hanke osallistuu tarvittavalla omarahoitusosuudella.

3.3 SEURANNASTA JA KARTOITUKSESTA TIETOA KUNNOSTUSTYÖHÖN

Hiidenveden tilaa ja veden laatua on pyritty parantamaan erilaisin toimin vuodesta 1995 lähtien. Vuodesta 2005 lähtien Hiidenveden kunnostus -hankkeen kunnostustoimet ovat pääosin kohdistettu valumavesien ja haja-asutuksen jätevesien kuormituksen vähentämiseksi. Vaikka yksittäisten toimien vaikutusta Hiidenveden tilaan on lähes mahdotonta arvioida, voidaan Hiidenveden yleistä tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia arvioida eri seurantamittarien avulla. Järven tilan ja siinä tapahtuvien muutosten seuranta on tarpeellista, sillä kunnostustoimenpiteiden oikein kohdistaminen ja suunnittelu edellyttävät riittävää tietoa järven tilasta, etenkin kun Hiidenvesi on jakautunut vedenlaadulta ja morfologialtaan poikkeaviin altaisiin.

Hiidenveden kunnostuksen seurannan tarvekartoitus tehtiin vuosina 2014 ja 2015. Kunnostushankkeen tarvitsemien lähtötietojen saamiseksi ja kunnostustoimien vaikutusten seuraamiseksi kunnostushankkeelle laadittiin seurantaohjelma, joka huomioi sekä Hiidenveden kunnostus- ja hoitosuunnitelmassa esitetyt pitkän tähtäimen tavoitteet ja muut seurantarpeet suhteutettuna hankkeen resursseihin. Seurantaohjelmaa päivitetään vuosittain yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa.

3.4 AKTIIVINEN TIEDOTTAMINEN JA VERKOSTOYHTEISTYÖ

Hanke toimii mahdollisimman aktiivisesti avoimessa vuorovaikutussuhteessa kunnostuksesta kiinnostuneiden asukkaiden ja asiantuntijoiden kanssa. Paikallisia toimijoita kutsutaan mukaan hankkeen yhteistyöverkostoon, jonka kautta tiedotetaan hankkeen suunnitelmista, toimista ja tapahtumista sekä vaihdetaan tietoa ja kokemuksia. Hankkeessa on erikseen ammatillinen asiantuntijaverkosto, jossa ovat edustettuina asiantuntijat mm. valtionhallinnosta ja yliopistolta. Asiantuntijaverkosto toimii hankkeen tukena ja osallistuu mm. suunniteltavien toimien kommentointiin. Hankkeen keskeisiä viestinnän välineitä ovat sidosryhmäyhteistyön lisäksi hankkeen Internet-sivut (www.hiidenvesi.fi) ja tiedotteet, esite, Hiisi-hahmo ja siihen liittyvä oheismateriaali, sosiaalinen media, esiintyminen seminaareissa, tapahtumissa ja tilaisuuksissa sekä hankkeen yleisötilaisuudet ja -tapahtumat.

Erillisten tapahtumatiedotteiden lisäksi laaditaan säännöllisesti sähköpostitiedote, Hiidenveden uutisposti, jossa kerrotaan hankkeen ajankohtaisia kuulumisia. Tiedotuksen sähköpostilistoja päivitetään jatkuvasti.

3.5 AMMATTIMAINEN KOORDINOINTI JA YHTEISTYÖ ALAN ASIANTUNTIJOIDEN KANSSA

Länsi-Uudenmaan vesistöjen tilan parantaminen edellyttää kunnostustoiminnan koordinoitua rahoittajien päätösten mukaisesti. Koordinaattorin toimintaan kuuluvat mm. ohjausryhmän työskentelyn koordinointi, rahoittajien kanssa käytävät keskustelut, neuvottelut ja rahoitushaut, yhteistyö- ja asiantuntijaverkostojen kanssa tehtävä yhteistyö ja muu tiedottaminen, hankkeen raportoinnit, ostopalveluiden kilpailuttaminen ja hankinnat, tilattujen töiden valvonta, toiminta yhteistyöhankkeiden kanssa sekä hankkeen talousseuranta. Pitkäjänteisen toiminnan turvaamiseksi on tärkeää, että yhdistyksen palveluksessa on omia ammattilaisia, jotka työskentelevät pitkäjänteisesti ja motivoituneina Länsi-Uudenmaan vesistöjen hyväksi sekä tuntevat alueen kunnostuksen ja vesistöjen historian.

Hankkeen vuosittaiset toimenpiteet toteutetaan rahoittajien tekemin päätöksin joko koordinaattorin omana toimintana tai ostopalveluina. Ostopalveluissa tärkeää on kunnostushankkeessa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. Yhteistyöhankkeissa ja verkostoissa toimimalla hanke takaa sen, että kunnostushankkeen

HIIDENVEDEN KUNNOSTUKSEN HANKESUUNNITELMA 2016–2021

käytössä on viimeisin tietämys ja keinot vesiensuojelu- ja kunnostustöiden mahdollisimman tehokkaaksi toteuttamiseksi.

4 HALLINTO JA TALOUS

Hiidenveden kunnostus -hanketta (2016–2021) hallinnoidaan yhteistyösopimuksen mukaisesti Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry:ssä. Koordinaattori huolehtii hankkeen tarvitsemien resurssien hankinnasta ohjausryhmän päätösten mukaisesti. Hankkeessa työskentelee yksi kokopäiväinen työntekijä ja tarvittaessa muuta koko- tai osa-aikaista henkilöstöä. Ostopalveluina voidaan hankkia kulloinkin tarvittavaa asiantuntijatyötä.

Hankkeessa ylintä päätösvaltaa käyttää rahoittajien edustajista koostuva ohjausryhmä, jossa tehdään päätökset hankkeen laajemmista linjauksista, hyväksytään toimintasuunnitelmat sekä varojen käyttö.

RAHOITUS 2016–2021

RAHOITTAJAT	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Yhteensä	%
Vihti	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	480 000	45
Lohja	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	360 000	34
Karkkila	12 700	12 700	12 700	12 700	12 700	12 700	76 200	7
Loppi	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	30 000	3
Helsingin seudun ympäristöpalvelut-kuntayhtymä	12 800	12 800	12 800	12 800	12 800	12 800	76 800	7
LUVY	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	21 000	2
Hiidenveden kalastusalue	3 200	3 200	3 200	3 200	3 200	3 200	19 200	2
Yhteensä	177 200	177 200	177 200	177 200	177 200	177 200	1 063 200	100
Yhteistyöhankkeiden arvioidut tulot	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	180 000	
Yhteensä	207 200	207 200	207 200	207 200	207 200	207 200	1 243 200	

5 JATKOTOIMET

Tarkempi toimenpidesuunnitelma laaditaan vuosittain. Hoito- ja kunnostussuunnitelma päivitetään tarpeen mukaan ja kuormitustiedot arvioidaan samalla uudelleen. Hiidenveden kunnostus – hankkeelle laaditaan uusi hankesuunnitelma vuoden 2021 aikana uusien rahoituspäätösten pohjaksi.